

Nr 48

**Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612); given
Stockholms slott den 5 februari 1971.**

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden, inhämta riksdagens yttrande över vad föredragande departementschefen förordat.

GUSTAF ADOLF

SVANTE LUNDKVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådan komplettering av gällande bestämmelser i byggnadsstadgan om handikappvänlig utformning av lokaler att dessa bestämmelser kommer att bli tillämpliga på arbetslokaler och även avse sådana handikappade som har nedsatt orienteringsförmåga.

För att möjliggöra en ökad byggstandardisering föreslås vidare viss ändring i byggnadsstadgans bestämmelser om minsta rumshöjd.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1971.

Förslag till

Kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612)

Härigenom förordnas att 42 a, 46 och 47 §§ byggnadsstadgan (1959: 612) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 a §

De utrymmen i byggnad till vilka allmänheten äger tillträde skola i skäligen omfattning utformas så att de bliva tillgängliga för och kunna nyttjas av personer vilkas rörelseförmåga är nedsatt till följd av ålder, invaliditet eller sjukdom.

De utrymmen i byggnad till vilka allmänheten äger tillträde *eller som utgöra arbetslokal* skola i skäligen omfattning utformas så att de bliva tillgängliga för och kunna nyttjas av personer vilkas rörelseförmåga *eller orienteringsförmåga* är nedsatt till följd av ålder, invaliditet eller sjukdom.

46 §

Byggnad för stadigvarande bruk, vari inrymmes bostads- eller arbetsrum, skall anordnas och inredas så, att den bereder möjlighet till trevnad och god hygien. Den skall innehålla nödiga förvaringsutrymmen samt vara försedd med behövlig sanitär utrustning.

Särskilt skall beaktas följande:

1. Byggnaden skall bereda erforderlig värme- och ljudisolering samt tillfredsställande skydd mot fukt.
2. Byggnaden skall kunna uppvärmas och ventileras på tillfredsställande sätt.
3. I boningsrum samt i kök, som hör till bostadslägenhet, skall finnas fönster, som vetter omedelbart åt det fria och lämnar god dager.
4. Arbetsrum och därtill hörande personalrum skola hava tillräckligt luftutrymme och kunna tillfredsställande belysas, därvid dagerbelysning bör anordnas, om förhållandena medgiva sådan.
5. Till byggnaden skall höra soprum, om så erfordras.

6. Rumshöjden i bostadslägenhet skall, räknad från golv till tak, vara minst 2,40 meter.

Med avseende å arbetsrum må byggnadsnämnden medgiva undantag från bestämmelserna i denna paragraf, där sådant påkallas med hänsyn till arten av den verksamhet, för vilken rummet är avsett. Nämnden må ock medgiva, att

Med avseende å arbetsrum må byggnadsnämnden medgiva undantag från bestämmelserna i denna paragraf, där sådant påkallas med hänsyn till arten av den verksamhet, för vilken rummet är avsett. Nämnden må ock medgiva, att

Nuvarande lydelse

mindre utrymme för matlagning inrättas utan fönster, såvida anordningar vidtagas för att på annat sätt tillgodose behovet av luftväxling och god belysning.

Föreslagen lydelse

mindre utrymme för matlagning inrättas utan fönster, såvida anordningar vidtagas för att på annat sätt tillgodose behovet av luftväxling och god belysning. *Möter i särskilt fall betydande svårigheter att iakttaga bestämmelsen om lägsta rumshöjd eller tala eljest synnerliga skäl för att denna frångås, må byggnadsnämnden medgiva sådant undantag, som är förenligt med trevnad, bekvämlighet och god hygien. Ej må i något fall medgivas lägre rumshöjd än 2,10 meter.*

47 §

I fråga om byggnad med mer än två bostadslägenheter skall utöver vad här förut är stadgat iakttagas följande:

1. Lägenhet skall om möjligt hava soligt läge och helst göras genomluftbar.

2. Golvytan i boningsrum må ej understiga 7 kvadratmeter.

3. Rumshöjden i bostadslägenhet, skall, räknat från golv till tak, vara minst 2,50 meter.

4. Till bostadslägenhet skola höra vindskontor eller annat därmed jämförligt förvaringsrum samt lämpligt utrymme för förvaring av matvaror.

5. För dem som bo i byggnaden skall finnas tillgång till tvättstuga och torkrum, plats för rengöring och vädring av sängkläder, mattor och dylikt samt, där så erfordras, utifrån lätt tillgänglig förvaringsplats för cyklar och barnvagnar.

6. Omfattar byggnaden flera våningar än två, skall sopnedkast vara anordnat.

Möter i särskilt fall betydande svårighet att iakttaga stadgandena i denna paragraf eller tala eljest synnerliga skäl för att något av dessa stadganden frångås, må byggnadsnämnden medgiva sådant undantag, som är förenligt med trevnad, bekvämlighet och god hygien.

3. Till bostadslägenhet skola höra vindskontor eller annat därmed jämförligt förvaringsrum samt lämpligt utrymme för förvaring av matvaror.

4. För dem som bo i byggnaden skall finnas tillgång till tvättstuga och torkrum, plats för rengöring och vädring av sängkläder, mattor och dylikt samt, där så erfordras, utifrån lätt tillgänglig förvaringsplats för cyklar och barnvagnar.

5. Omfattar byggnaden flera våningar än två, skall sopnedkast vara anordnat.

Möter i särskilt fall betydande svårighet att iakttaga stadgandena i denna paragraf eller tala eljest synnerliga skäl för att något av dessa stadganden frångås, må byggnadsnämnden medgiva sådant undantag, som är förenligt med trevnad, bekvämlighet och god hygien.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Ej må i något fall medgivas lägre rumshöjd i bostadslägenhet än 2,10 meter.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1971.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 februari 1971.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, MYRDAL, ODH-NOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖF-BERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i byggnadsstadgan* och anför.

Inledning

Byggnadsstadgan (1959: 612) (BS) innehåller bestämmelser om hur byggnad skall utformas. Bestämmelserna syftar till att tillgodose en från t. ex. estetiska, hygieniska eller brandtekniska synpunkter ändamålsenlig utformning av byggnaderna. Närmare föreskrifter om bl. a. konstruktion och utförande i övrigt av byggnader meddelas av statens planverk, som också utfärdar de ytterligare råd och anvisningar som behövs för tillämpningen av BS. Föreskrift som är av icke oväsentlig ekonomisk betydelse eller av annan orsak är av större vikt skall för att bli gällande fastställas av Kungl. Maj:t (76 § BS).

42 a § BS innehåller föreskrift om utformningen av offentliga lokaler som syftar till att göra sådana lokaler tillgängliga för vissa handikappade. 1970 års riksdag har hemställt om viss komplettering och visst förtydligande av paragrafen (3LU 1970: 38, rskr 1970: 155).

Statens planverk har efter samråd med bostadsstyrelsen och socialstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit viss ändring i 47 § första stycket punkt 3 BS om minsta rumshöjd i bostadslägenhet i byggnad med mer än två lägenheter. Efter remiss har yttranden avgetts av socialstyrelsen, bostadsstyrelsen, byggindustrialiseringsutredningen, byggstandardiseringen, Svenska kommunförbundet, Svenska Byggnadsentreprenörföreningen tillsammans med Svenska Byggnadsindustriförbundet, Näringslivets Byggnadsdelegation, Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars Riksförbund (HSB), Svenska Riksbyggen och Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO).

Anpassning av lokaler för de rörelschindrades behov

Genom ändring i byggnadsstadgan år 1966 (prop. 1966: 118, 3LU 1966: 43, rskr 1966: 231, SFS 1966: 175) infördes en ny bestämmelse,

42 a §, av innehåll att de utrymmen i byggnad, till vilka allmänheten äger tillträde, i skälig omfattning skall utformas så att de blir tillgängliga och kan nyttjas av personer vilkas rörelseförmåga är nedsatt till följd av ålder, invaliditet eller sjukdom. Statens planverk har därefter utfärdat såväl föreskrifter som råd och anvisningar för tillämpningen av 42 a §, Handikappbyggnormer (planverkets publikation nr 24). Dessa avser förflyttningsvägar på tomt och i byggnader samt entréer till byggnader och serviceutrymmen. Vissa av föreskrifterna har fastställts av Kungl. Maj:t.

Vid 1970 års riksdag föreslogs i två likalydande motioner (1970: I: 894 och 1970: II: 1058) att 42 a § skulle få följande lydelse:

42 a §.

De utrymmen i byggnad till vilka allmänheten äger tillträde eller som utgör arbetslokal skola utformas så att de blir tillgängliga för och kunna nyttjas av personer vilkas rörelseförmåga eller hörsel är nedsatt till följd av ålder, invaliditet eller sjukdom.

I yttrande över motionerna anförde statens planverk att de av verket utfärdade normerna, som i enlighet med vad som anges i 42 a § endast avser dels lokaler upplåtna för allmänheten, dels entréer till flerfamiljs- hus och affärslokaler, i stort sett kan tillämpas även för arbetslokaler. I kommentarerna till normerna har verket framhållit att det är önskvärt att även andra lokaler, t. ex. arbetslokaler, utformas med beaktande av normerna och att dessa kan tjäna som vägledning för åtgärder beträffande sådana lokaler. Enligt planverkets mening är det angeläget att det klart framgår av författningstexten att bestämmelserna avser även åtgärder till hjälp för personer som fått rörelseförmågan nedsatt till följd av handikapp i fråga om sinnesorganen, t. ex. syn- eller hörselskador. De av motionärerna föreslagna orden »eller hörsel» bör därför bytas ut mot »eller orienteringsförmåga».

I sitt utlåtande över motionerna anförde tredje lagutskottet att det delade motionärernas och planverkets uppfattning om det önskvärda i att även arbetslokaler utformas med beaktande av de handikappades speciella behov och att alla rimliga åtgärder vidtas som kan underlätta de rörelsehindrades möjligheter till ett i görligaste mån aktivt liv i samhället. Enligt utskottets mening syntes sådant rörelschandikapp som orsakats av syn- eller hörselskador väl kunna inrymmas i begreppet nedsatt rörelseförmåga. För att undvika en alltför restriktiv tillämpning av bestämmelserna skulle det ändå vara av stort värde att detta, på sätt statens planverk föreslagit, kom till klart uttryck i författningstexten. Utskottet hemställde på grund av det anförda att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om komplettering och förtydligande av 42 a § på sätt som yrkats i motionerna men med den ändringen att ut-

trycket nedsatt orienteringsförmåga ersatte nedsatt hörsel.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Som föredragande departementschefen anförde vid tillkomsten av 42 a § BS (prop. 1966: 118 s. 5) är det för den rörelsehindrades möjligheter till ett aktivt liv med normala kontakter med samhället väsentligt att den fysiska miljön är så utformad att han inte möter oöverkomliga hinder när han lämnar sin bostad. 42 a § och de med stöd av paragrafen av statens planverk utfärdade handikappnormerna har haft en inte oväsentlig betydelse när det gällt de rörelsehindrades möjligheter att få tillträde till och att nyttja offentliga lokaler o. d. De av planverket utformade normerna kan tillämpas också på arbetslokaler och så har, enligt vad jag inhämtat, också skett i viss utsträckning trots att normerna i denna del inte i någon utsträckning är bindande. Med hänsyn till angelägenheten av att arbetslokaler utrustas på sådant sätt att de så långt möjligt blir tillgängliga för de rörelsehindrade anser jag i likhet med riksdagen att tillämpningsområdet för 42 a § byggnadsstadgan bör utsträckas till att omfatta även utrymmen i byggnad som utgör arbetslokal. Härigenom slås fast att kravet på handikappvänlig utformning skall gälla också arbetslokaler och underlag skapas för att göra av statens planverk utformade handikappnormer bindande också för arbetslokaler. Som riksdagen föreslagit bör paragrafen göras tillämplig även på personer vilkas orienteringsförmåga är nedsatt till följd av ålder, invaliditet eller sjukdom.

Som framgår av vad jag har anfört i det föregående ankommer det på statens planverk att meddela de närmare föreskrifter och anvisningar rörande tillämpningen av paragrafen i dess nya lydelse som kan visa sig vara nödvändiga. Åtgärder som kommer i fråga för sådana föreskrifter eller anvisningar torde i huvudsak vara ändamålsenlig utformning av förflyttningsvägar inom tomt från gata, parkeringsplats c. d., entré till byggnad och förflyttningsvägar inom byggnad till arbetslokal samt vissa serviceutrymmen, främst hygienutrymmen.

Denna anpassning till handikappades behov av förflyttningsvägar på tomt samt förflyttningsvägar inom byggnad torde enligt vad jag har inhämtat från statens planverk för flertalet arbetslokaler kunna ske utan nämnvärda extra kostnader eftersom varutransporter o. d. medför att körbara tillfarter och hissinstallationer ändå måste anordnas. Däremot kan särskilda parkeringsplatser, ramper, extra breda dörrar, förbättrade orienteringsanordningar till hjälp för synskadade m. m. i vissa fall medföra merkostnader.

De serviceutrymmen i anslutning till arbetslokaler som behöver anpassas till handikappades behov är i första hand hygienutrymmen. Om en byggnad innehåller flera skilda arbetslokaler, bör varje sådan vara

försedd med hygienutrymme anpassat för handikappades behov. Jag har inhämtat från planverket att en stor del av de arbetslokaler som numera uppförs redan förses med minst ett handikappanpassat hygienutrymme. Vissa åtgärder kan dessutom behövas beträffande kapprum, telefonhytter och andra smärre anordningar.

Bestämmelser angående rumshöjd

Gällande bestämmelser

Enligt 47 § första stycket punkt 3 BS skall rumshöjden, räknat från golv till tak, i bostadslägenhet i byggnad med mer än två lägenheter vara minst 2,50 meter. Byggnadsnämnd kan för särskilt fall medge lägre rumshöjd, dock ej lägre än 2,10 meter. Förutsättning för sådant medgivande är att betydande svårighet möter att iaktta huvudregeln eller att annars synnerliga skäl talar för att denna frångås. Bestämmelser angående minsta rumshöjd i småhus saknas i BS. I dessa tillämpas i allmänhet en rumshöjd av 2,40 meter.

Ibland används begreppet våningshöjd i stället för rumshöjd. Med våningshöjd avses måttet från golvets övre yta till övre ytan på golvet i närmast högre våning. Bestämmelser om våningshöjd saknas i BS.

Förslaget

Planverket anför i skrivelsen till Kungl. Maj:t att de nordiska byggforskningsorganen på uppdrag av Nordiska Kommittén för Byggnadsbestämmelser (NKB) studerat frågan angående normering av rumshöjden i bostäder och att dessa ansett att en rumshöjd av 2,40 meter bör kunna godtas i bostadslägenheter. Statens institut för byggnadsforskning har till planverket uppgivit att institutet inte anser att något ytterligare utredningsarbete i syfte att belysa frågan om minsta rumshöjd i bostäder behöver avvaktas, om produktionsmässiga fördelar kan vinnas genom att man inför en enhetlig rumshöjd av 2,40 meter.

Planverket anför vidare att flerfamiljshusen numera i regel är utrustade med bättre ventilationsanordningar än småhusen, varför det inte från hygienisk synpunkt finns något hinder mot att godta en rumshöjd av 2,40 meter i flerfamiljshusen. Inte heller av funktionella skäl synes något sådant hinder möta. Den påbörjade utvecklingen av ett industrialiserat byggande har medfört att man aktualiserat frågan om måttsamordning och standardisering av vertikalmått för komponenter till bostadshus, upplyser planverket vidare. Frågan har diskuterats inom ramen för det nordiska samarbetet men man har ännu icke kunnat rekommendera enhetliga regler för bostadshus. Inom det svenska byggstandardiseringsorganet studerar man sedan en tid tillbaka förutsättningarna för att med bästa möjliga internationella anknytning standardisera grundläggande vertikala mått. Man hävdar därvid att de olika kraven på rumshöjd i småhus och flerfamiljshus medför svårigheter för en lämplig standardi-

sering av vertikalmått. En väl avvägd måttstandardisering beträffande vertikala mått kan ge ekonomiska fördelar, inte minst genom att den möjliggör rationaliseringar inom installationstekniken. Det är därför enligt planverket angeläget att en sådan standardisering underlättas. Verket föreslår därför att kravet i BS på minsta rumshöjd i bostadslägenheter i flerfamiljshus ändras från 2,50 meter till 2,40 meter.

Småhusen utgör f. n. ungefär 30 % av årsproduktionen av bostäder, räknad i antal lägenheter, vilket motsvarar ungefär 40 % av den årligen producerade lägenhetsytan, upplyser planverket. I Danmark och Finland är lägsta tillåtna rumshöjd i flerfamiljshus 2,50 meter medan man i småhus godtar en lägsta höjd av 2,40 meter. I Norge har år 1969 införts nya byggnadsbestämmelser med innebörd att lägsta rumshöjd skall vara 2,40 meter i alla typer av bostadshus för stadigvarande bruk.

Remissyttrandena

Nästan alla remissinstanserna tillstyrker förslaget. Endast HSB och, i vissa avseenden, bostadsstyrelsen anför kritiska synpunkter på förslaget.

Byggindustrialiseringsutredningen anser att det är våningshöjden som har störst betydelse av de vertikala måtten i bostadshus när det gäller standardisering av olika byggdelar. En sänkning av minsta rumshöjd möjliggör övergång till en standardiserad våningshöjd – 270 cm – för bostadshus och ger därmed en angelägen variantbegränsning inom byggnadsindustrin, vilket kan återverka väsentligt på byggnadskostnaderna. *Byggstandardiseringen* anför liknande synpunkter och understryker att måttet 2,40 meter är att betrakta som ett rent minimikrav och att det är av vikt att man vid planering av byggnader tillämpar gällande svensk standard avseende våningshöjden. Nuvarande praxis enligt vilken en lägsta rumshöjd av 2,40 meter godtas för småhus medan för flerfamiljshus krävs minst 2,50 meter försvårar i hög grad den standardisering man eftersträvar för att kunna genomföra rationalisering inom bostadsbygandet. *SABO* anser att det inte finns några motiv för att behålla olika rumshöjder i småhus och flerfamiljshus. Vid enhetliga krav på rumshöjd torde möjligheterna öka till standardisering och därmed till minskning av byggnadskostnaden.

Bostadsstyrelsen anser att det är angeläget att tillämpningsområdet för bestämmelserna i 47 § byggnadsstadgan angående rumshöjd utsträcks till att omfatta även småhus. Någon nackdel för de boende från funktionell eller hygienisk synpunkt med en lägsta rumshöjd av 2,40 meter torde med utgångspunkt från tillgängliga undersökningar inte kunna påvisas. Styrelsen anser i övrigt att betydelsen av och möjligheterna till en vertikal måttsamordning mellan å ena sidan flerfamiljshus och å andra sidan småhus överdrivits i förslaget och befarar att ändring av byggnadsstadgans bestämmelser angående rumshöjd skulle på ett olyckligt sätt kunna föregripa internationell måttsamordning.

HSB anser att de ekonomiska och miljömässiga effekterna av ett genomförande av förslaget bör utredas innan gällande bestämmelser ändras och föreslår viss försöksverksamhet.

Departementschefen

Utvecklingen inom bostadsbyggandet går mot alltmer industrialiserade byggnadsmetoder med utnyttjande av fabrikstillverkade komponenter. Betydande besparingar kan göras om byggdelen tillverkas i långa serier. För att möjliggöra detta pågår ett omfattande nationellt och internationellt standardiseringsarbete avseende bl. a. mått på byggdelen. Mot denna bakgrund är det angeläget att föreskrifter i BS om minsta mått vid byggande inte onödigtvis hindrar standardiseringsarbetet.

Enligt 47 § första stycket punkt 3 BS skall rumshöjden räknat från golv till tak i bostadshus med mer än två lägenheter för stadigvarande bruk vara minst 2,50 meter. Byggnadsnämnd kan för särskilt fall under vissa omständigheter medge lägre rumshöjd, dock ej lägre än 2,10 meter. För småhus innehåller byggnadsstadgan däremot inga bestämmelser om lägsta rumshöjd men i praxis godtas beträffande dessa en rumshöjd av 2,40 meter. Planverket har föreslagit att kravet på minsta rumshöjd för flerfamiljshus sänks till 2,40 meter, vilket väsentligt skulle underlätta standardiseringen av element som används för både flerfamiljshus och småhus. Vad planverket anfört och vad som förekommit under remissbehandlingen visar att väsentliga besparingar genom standardisering inte bara av rumshöjden utan också av våningshöjden skulle kunna göras och att det från hygieniska och andra synpunkter inte skulle medföra några nackdelar för de boende om en rumshöjd av 2,40 meter godtas även i flerfamiljshus.

Jag biträder därför planverkets förslag. Som bostadsstyrelsen föreslagit bör minimikravet i fråga om rumshöjd komma till uttryck i BS inte bara i fråga om flerfamiljshus utan också i fråga om bostadslägenhet i andra hus för stadigvarande bruk. Jag förordar att 46 och 47 §§ BS ändras i enlighet med vad jag nu har anfört. Detta innebär bl. a. att i 46 § införs bestämmelse om byggnadsnämnds dispensmöjlighet av samma ordalydelse som i 47 §. I och med att bestämmelse om minsta rumshöjd kommer att omfatta även byggnad med högst två bostadslägenheter torde behov av undantag bli vanligare än hittills. F. n. godtas sålunda för sådana hus i allmänhet lägre rumshöjd för vindsrum eller rum i suterrängvåning, om dessa rum ingår i lägenhet i två eller flera plan. Anledning saknas att frångå en sådan tillämpning. För att trygga en enhetlig dispenspraxis synes det lämpligt att planverket meddelar erforderliga råd och anvisningar.

Ändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1971.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:

inhämtar riksdagens yttrande över förslag till *kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612)*.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

